

РЕЦЕНЗИЯ

**от професор доктор Лидия Стоянова Велкова
Военна академия “Георги С. Раковски”**

на дисертационния труд

на Иван Христов Карабашев

**на тема „Организация на системата за планиране на граждански
ресурси за отбрана в условията на пазарна икономика и членството
на Република България в НАТО и Европейския съюз“**

представен за придобиване на образователна и научна степен „доктор”
в област на висшето образование: 9. „Сигурност и отбрана“, професионално
направление: 9.1. „Национална сигурност“,
по научна специалност „Организация и управление извън сферата
на материалното производство
(Управление на сигурността и отбраната)”

СОФИЯ, 2017 г.

1. Актуалност и значимост на разработвания научен проблем

Като израз на съвременните управленски подходи, системата за планиране на граждански ресурси за отбрана в условията на пазарна икономика и членство на Република България в НАТО и Европейския съюз, разглежда организацията на този процес като част от фундаменталния проблем, свързан с подготовката на националното стопанство за отбрана в условията на коалиционна сигурност, които налагат качествена промяна при изграждането и провеждането на отбранителната политика, свързана с постигане и изпълнение на приетите нови цели и задачи на националната и съюзната отбрана.

В този смисъл актуалността на изследвания проблем е безспорна. Тя се определя от обстоятелството, че в съвременната сложна международна политическа и икономическа среда с високо равнище и непредсказуемост на потенциалните конфликти от различен характер, обективно се проявява нарастващата необходимост от изследване на организацията на системата за планиране на гражданските ресурси за отбрана. Същевременно е необходимо да отбележим, че макар научната общност отдавна да е осъзнала значимостта на тази проблематика, отчетливите усилия за теоретичното и практическо осмисляне на въпроса, посветен на развитието и адаптирането на подготовката на националното стопанство за отбрана в пазарни условия и в новата среда за сигурност са сравнително малобройни, което още един път потвърждава правилността на решението на докторанта Карабашев да се посвети на нейното по-нататъшно изучаване и развитие.

Големите предизвикателства пред организацията на системата за планиране на граждански ресурси за отбрана в условията на пазарна икономика и членство на Република България в НАТО и Европейския съюз са свързани с обстоятелството, че освен чисто научен, проблемът фокусира и голям практически интерес, поради нарастващата роля и значение на гражданските ресурси за отбрана за противодействие при кризи, вкл. и от военен характер. Ето защо темата на дисертационния труд има не само

теоретична, но и подчертано практико-приложна значимост, доколкото повишаването на качеството и ефективността при управлението на гражданските ресурси за отбрана е основна предпоставка за гарантиране на сигурността и отбраната на страната.

Значимостта на разглеждания проблем се определят от факта, че рецензията на дисертационен труд е в състояние да даде тласък за изследванията, посветени на организацията на системата за планиране на граждански ресурси за отбрана, като наложи един по-ефективен и прагматичен подход, насочен към ангажиране на целия национален потенциал в тази област, като резултат от интеграцията на политическите, икономическите, технологичните, информационните, военните и гражданските ресурси в рамките на ангажираните институции и органи на изпълнителната и законодателната власт, при осигуряването на единно разбиране за същността и целите на отбраната на страната.

Темата на дисертационния труд „Организация на системата за планиране на граждански ресурси за отбрана в условията на пазарна икономика и членството на Република България в НАТО и Европейския съюз”, напълно съответства на съдържанието и въпреки, че почива на солидна теоретична база, авангарден опит и добри практики, представлява ново по рода си изследване, със специфична насоченост и качества, които го отличават от подобни разработки в България.

2. Обща характеристика и структура на дисертационния труд

Дисертационният труд е класически структуриран в съдържателен план и се състои от увод, изложение, представено в три глави, всяка завършваща с изводи, общи изводи, заключение, списък на използваните абривиатури и съкращения и библиография, включваща 146 информационни източника, от които 74 на български и 27 английски език, както 45 нормативни документа, с общ обем от 240 стандартни страници, в които са

представени 2 таблици и 17 фигури. Към труда са налични и 8 приложения с обем от 50 страници, които аргументират издигнатите от докторанта тези.

Водещата теза, върху която се гради дисертацията е, че посредством усъвършенстване на организационната структура и взаимовръзките в системата на ОМП и ПГРО и подобряване на координацията със свързаните държавни политики, могат да се постигнат значителни ефекти по отношение засилване на отбранително-икономическия потенциал на държавата, както и икономически ползи, положителни социални ефекти и технологични предимства за икономиката и обществото” е убедително защитена.

Обект на изследване е *системата* за планиране на гражданските ресурси за отбрана в Република България, а *предмет* на цялостния анализ в дисертационния труд е организацията на системата за планиране на граждански ресурси за отбрана в Република България в условията на пазарна икономика и членството на Република България в НАТО и ЕС. Те са точно определени и са пряко и непосредствено свързани с целта на изследването.

Приетата научна *цел* на изследването "разработването на научно-приложен комплекс от концептуални, методологически и приложни инструменти за усъвършенстване на системата за ПГРО, целящи постигане на максимален отбранителен и икономически ефект" е коректно определено. В нейна подкрепа детайлно са формулирани подцели и логично са определени съставните ѝ *задачи*, които са подчинени на идеята посредством точно описание и всестранен анализ на системата на ОМП и ПГРО в Република България от края на Първата световна война до наши дни, да се направят предложения за усъвършенстване на конкретните държавни политики, свързани с ПГРО, като политиките в областта на системата за управление при кризи; отбранително-индустриалната база и системата за отбранителна аквизиция; управление на стратегическите запаси.

Методологията на изследването е изградена основно върху системния подход и системния анализ и синтез. Като методи са използвани сравнителен анализ, исторически анализ, PEST анализ, както и метод на експертната

оценка. Използва се основно терминологията на икономиката на отбраната, теория на системите и теория на мениджмънта. В дисертацията са приложени сравнителен и емпиричен подход, ретроспективен критичен анализ на постигнатото до момента в научната област, както изучаване на авангарден опит и добри практики, които осигуряват постигането на поставената научна цел и задачи.

Необходимо е да се отбележи, че в работата на докторанта коректно са въведени съответните времеви и ресурсни ограничения, което е позволило изследователският интерес да се фокусира върху институционалния модел на системата за планиране на гражданските ресурси за отбрана, общата методология за планиране и свързаните държавни политики не само в теоретичен, но и в приложен аспект.

Изложението в представения за рецензиране труд свидетелства за задълбоченото познаване на теорията и практиката на проблематиката, посветена на организацията на системата за планиране на гражданските ресурси за отбрана, от страна на докторанта, издържано е логически, като е подкрепено от многобройни изводи, обслужващи целта на изследването и издигнатите от автора тези. Приведената аргументация за решаване на основния научен проблем на труда е правилно подбрана и се основава на теоретични постулати и практически опит. Дисертационният труд представлява класическа научна разработка в добрия смисъл и съответства на изискванията.

Първа глава на дисертационния труд, озаглавена „*Същност, обхват и основни проблеми на планирането на граждански ресурси за отбрана*” е отразена в три параграфа и разглежда същността, съдържанието, необходимостта от ПГРО и нормативната база. Анализирани са организацията на ПГРО в системен и функционален аспект, с акцент върху въздействието на средата в различни аспекти върху организацията на ПГРО, отделено е внимание на проблемната симптоматиката и са дефинирани основните проблеми пред ПГРО. Главата завършва с изводи за необходимостта от

подготовката на невоенния компонент на системата за работа във военно време, която се реализира основно чрез провеждането на ОМП и ПГРО на всички нива в държавата, като важна и неделима част от дейностите по отбраната на страната и фундамент на гражданската готовност в съюзен аспект.

Във *втора глава* „Теоретико-методологични основи на планирането на граждански ресурси за отбрана” се прави подробен преглед на теоретичните основи на подготовката за отбрана и ПГРО. Разгледани са водещите теории и теоретични възгледи в областите, свързани с ПГРО. Специално внимание е отделено на организацията и методологията на подготовката за отбрана и ПГРО в България в различните исторически периоди след края на Първата световна война до наши дни с акцент върху организацията и методологията на дейността в периода 1945-1989 г, както и по време на прехода до приемането на страната ни в НАТО (1990-2004 г.) . Подобавачо място е отделено на въпросите, свързани с методологията за планиране на граждански ресурси за отбрана след приемане на Република България в НАТО, при отчитане на научните разработки, третиращи подготовката на страната и икономиката за отбрана и ПГРО в разглеждания период; съществуващата към момента методология за ПГРО и изисквания на НАТО по отношение на гражданската готовност. Главата завършва с изводи, в които се застъпва разбирането, че системната подготовка на страните за отбрана, вкл. и ПГРО в наши дни, се заражда като концепция и практика по време на Първата световна война и макар използваната терминология и влаганото съдържание, начините на организация на тези дейности, методиките и методите на планиране да са се изменяли през годините като цяло смисълът и основните цели остават постоянни.

Постиженията на докторанта Карабашев в първите две глави обуславят и необходимостта да се предложи решение на анализиранияте проблеми, което е предмет на изследване в *третата глава* на дисертацията „Институционален модел на системата за планиране на граждански

ресурси за отбрана, обща методология за планиране и свързани държавни политики”. В съответствие с резултатите от проведена от кандидата анкета са дефинирани критерии за оценка, разработени са алтернативни модели на институционален модел на системата за планиране на граждански ресурси за отбрана и е изведен най-добрият; на основата на нормативните документи и практическия опит на автора е предложена Обща методология за ПГРО; направен е комплексен преглед на държавните политики в областите управление при кризи, отбранително-индустриална и аквизиционна политика и управление на стратегическите запаси. Изводите, с които завършва тази глава могат да бъдат обобщени в твърдението, че са създадени предпоставките за разрешаване на формулираните в дисертацията основни проблеми.

В общите изводи, с които завършва дисертационния труд е направена рекапитулация на резултатите от изследването, като е потвърдено, че системата на ОМП и ПГРО разполага със структури, кадри и разработени планови процедури на различните управленски нива и е целесъобразно да бъде основа за по-нататъшно изграждане и развитие на единна системата за кризисно управление, включваща съответната институционална рамка, процедури, ресурсна рамка и добре развито кризисно законодателство.

3. Характеристика и оценка на научните резултати и приносите в дисертационния труд. Достоверност на материала

Основните научни и практико-приложни резултати от дисертационния труд са отчетливи и водят до полезно увеличаване на знанията в предметната научна област и представляват оригинално развитие в изследваното научно направление. Получените научни резултати и свързаните с тях приноси могат да бъдат обобщени по следния начин:

➤ В теоретичен план е осъществена качествена изследователска работа, в резултат на която е концептуализирана нова допълнена авторова дефиниция на същността и основните характеристики на системата на ОМП

и ПГРО; направена е таксономия на елементите, равнищата и взаимовръзките в системата на ОМП и ПГРО; изведени и уточнени са основните аспекти на взаимодействие на системата на ОМП и ПГРО с окръжаващата среда, посредством прилагане на адаптиран от автора PESTMM анализ (Political, Economic, Social, Technologic, Military, Management).

➤ В практико-приложен план се открояват създаденият усъвършенстван институционален модел на системата за планиране на граждански ресурси за отбрана; разработената обща методология за планиране на граждански ресурси за отбрана и формулираните конкретни предложения за усъвършенстване на държавната политика по отношение на системата за управление при кризи; отбранително-индустриалната база и системата за отбранителна аквизиция; и управлението на стратегическите запаси.

Достоверността на получените научни резултати се потвърждава категорично, тъй като част от идеите, тезите и резултатите на изследването са публикувани в различни издания и междувременно са внедрени в проекти или във вече приети нормативни актове и концептуални документи в сферата на ОМП и ПГРО. Аprobацията на резултатите в реални условия продължава, чрез развитието и прилагането на подзаконовата нормативна уредба и методическата база на ОМП и ПГРО. Належщата потребност от разработване и прилагане на институционален модел на системата за ПГРО се подкрепя от анкетата, проведена от докторанта сред ръководители и експерти от държавната администрация с функции по ОМП и ПГРО.

Може да бъде направена оценка, че *дисертационният труд и получените приноси са лично постижение на докторанта* и могат да допринесат за развитието на държавната политика и на нормативната база, подобряване на организацията и управлението в системата на ОМП и ПГРО и да се ползват от органите на държавната власт, научните и образователните институции и структурите от частния сектор, имащи отношение към проблематиката на гражданските ресурси за отбрана.

5. Оценка на публикациите по дисертацията и авторството

Предложеният дисертационен труд е подкрепен с необходимия брой публикации. Приемам шестте декларирани от автора публикации по темата - научни доклади и статии, на които докторантът е единствен автор. Всички са в направлението на научните изследвания на автора и са пряко свързани с темата на дисертационния труд, като верифицират резултатите от научното изследване и осигуряват неговата обществена представителност.

Нямам данни за това дали те са цитирани от други автори. С докторанта нямам съвместни публикации.

6. Литературна осведоменост и компетентност на докторанта

За да постигне целта и задачите на изследването докторантът аналитично е обработил и систематизирал представителен брой литературни източници (146), от които 83 на български език, 18 на английски език и 45 нормативни документа. Резултатът е видим и подпомага изпълнението на поставените научноизследователски задачи. Необходимо е да се отбележи, че докторантът се ориентира отлично и от огромния информационен поток, подбира онова, което пряко касае изследвания проблем и в пълна степен подпомага решаването на поставените задачи.

Това, както и постигнатите в дисертационния труд резултати, дават основание да се направи изводът, че дисертантът познава задълбочено и многостранно състоянието на изследвания проблем, като показва много добра осведоменост за същността на организацията на системата за планиране на граждански ресурси за отбрана и възможности за творческо адаптиране и доразвитие на съвременните теоретични конструкции и практически подходи, свързани с организацията на системата за планиране на граждански ресурси за отбрана.

7. Оценка за автореферата

Представеният към дисертационния труд автореферат е в обем от 46 страници, написан е в съответствие с добрите академични практики и отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и правилника за неговото приложение, като ясно и съдържателно отразява основните положения и научните приноси на дисертацията.

8. Критични бележки и препоръки

Към докторанта могат да се отправят някои критични бележки и препоръки, насочени към бъдещата му научноизследователска дейност:

На първо място, в работата се откриват излишни от гледище на известността им за науката постановки, които освен, че биха могли да се редуцират с оглед големия обем на дисертацията, трябва да се използват, само ако върху тях се надгражда авторова теза.

Второ, по отношение на изводите по отделните глави, може да се желае повече, както по отношение на формулировката, така и по отношение на техния брой и систематизация, като част от тях биха могли да се обединят цел по-голяма представителност и фокусираност.

Трето, струва ми се, че е необходима по-голяма категоричност по отношение на предложенията за промяна в работата на стратегическото равнище на управление на процесите, свързани с организацията на системата за планиране на граждански ресурси за отбрана.

Към докторанта Карабашев имам следния въпрос: Как подобряването на връзката между системата на ПГРО и отбранителната индустрия за осигуряване на задачите по Държавния военновременен план ще повлияе върху състоянието на отбранителното производство?

Представената работа е завършен научен труд от изследването на актуален проблем с постигнати научни и приложни приноси и посочените препоръки не се отразяват върху оценката ми за оригиналността и постиженията на дисертационния труд.

9. Лични впечатления от докторанта

Личните ми впечатления от докторанта Иван Карабашев датират отдавна и са свързани със съвместната работа на отдел „Отбранително-мобилизационна подготовка и Държавен военновременен план“ в Министерство на отбраната и катедра „Мениджмънт на сигурността и отбраната“. През годините у мен се затвърди убеждението за неговата колегиалност, професионално, отговорно и почтено отношение към задачите, задълбочена теоретична подготовка и изявена склонност към научноизследователска работа. Необходимо е да подчертая, че г-н Иван Карабашев се ползва с висок авторитет, както сред различните категории обучаеми, така и сред преподавателския състав във ВА „Г. С. Раковски“.

10. Заключение

Отчитайки актуалността на изследвания научен проблем в дисертационния труд на тема „Организация на системата за планиране на граждански ресурси за отбрана в условията на пазарна икономика и членството на Република България в НАТО и Европейския съюз“ с автор Иван Христов Карабашев, оригиналността, на разработката и качеството на постигнатите научни резултати, считам, че същият представлява оформено научно изследване с открояващи се научни и приложни приноси, отговарящо на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника за неговото приложение за получаване на образователна и научна степен “доктор”.

11. Оценка на дисертационния труд

Давам своята положителна оценка и убедено предлагам на уважаемото жури да вземе решение за присъждане на Иван Христов Карабашев на образователната и научна степен “доктор” в област на висшето образование 9. „Сигурност и отбрана“, научно направление 9.1 „Национална сигурност“, специалност „Организация и управление извън сферата на материалното производство (Управление на сигурността и отбраната)“.

16 юни 2017 г.

РЕЦЕНЗЕНТ: проф. д-р Лидия Велкова